

СТАН НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ ДЕМОНСТРУЄ ПОЛЕ

ГІЗБУЛЛІН Н.Г.,

доктор сільськогосподарських наук, професор, член-кореспондент НААН України, зав.науково-організаційним і координаційним відділом Інституту біоенергетичних культур і цукрових буряків

Це вже традиція: в zenіті літа науковці Інституту біоенергетичних культур і цукрових буряків та сімох дослідно-селекційних станцій його мережі обговорюють стан виконання програм досліджень Національної академії аграрних наук України на виїзному засіданні Вченої ради інституту. А таких програм на цю п'ятирічку дві: Теоретичні основи створення джерел біоенергетичної сировини та технології її переробки («Біоенергетичні ресурси»), Високопродуктивні гібриди цукрових буряків та ресурсощадні технології («Цукрові буряки»). Крім того, наш інститут, як наукова установа-співвиконавець, приймає участь у виконанні ще 10 програм наукових досліджень Академії: «Зернові культури», «Землеробство», «Сільськогосподарська біотехнологія», «Сільськогосподарська мікробіологія», «Органічне виробництво сільськогосподарської продукції», «Кормові ресурси», «Родючість, охорона і екологія ґрунтів», «Генетичні ресурси» та ін.

Цьогорік виїзне засідання Вченої ради інституту відбулося на Білоцерківській дослідно-селекційній станції, якій виповнилося 90 років. Станція відома як оригінатор першого у світі виробничого однонасінного сорту і першого однонасінного полігібрида цукрових буряків, багатьох популярних сортів озимої пшениці, вики ярої. На цій станції працювали видатні учені: генетики В.Ф.Савицький, О.З.Архімович, селекціонери: лауреат Сталінської премії А.А.Горлач, лауреат Ленінської премії О.К.Коломієць, а також автор перших однонасінних полігібридів цукрових буряків (площа посівів яких сягала 1 млн. га) С.Т.Бережко. Відвідував Білоцерківську дослідно-селекційну станцію академік М.І.Вавилов. Між іншим, на полях станції проводив досліді з питань, так званої, «вегетативної гібридизації» цукрових буряків навіть скандально відомий «генетик» Т.Д.Лисенко.

Сьогодні на Білоцерківській дослідно-селекційній станції успішно працює широко знаний в Україні селекціонер – автор найбільш поширених сортів озимої пшениці Лариса Антонівна Бурденюк-Тарасевич, яку в 2005 р. визнано переможцем номінації селекціонер року України (на фото). Тільки за останні 11 років в Реєстр сортів рослин України занесено 12 її високопродуктивних сортів озимої пшениці з біологічним потенціалом 80-100 ц/га. Так, урожайність зерна сорту Олеся у ПОСП «Радівське» Вінницької області на площі 230 га становила 93 ц/га, сорту Перлина Лісостепу в АФ «Мрія» Київської області на площі 200 га – 78 ц/га, у ПСП «Сокільше» Попельнянського району Житомирської області на великих площах - 87 ц/га, а сорта Відрада – 96 ц/га.

А тетраплоїдні компоненти чоловічостерильних гібридів цукрових буряків, створені відомим селекціонером Л.М.Чермерис і використані у селекції спільних з іншими установами гібридів, при сприятливих умовах забезпечують отримання урожайності фабричних коренеплодів 80-90 т/га і цукру - 10 т/га.

Широко відомі буряководам високопродуктивні однонасінні сорти і однонасінні компоненти гібридів цукрових буряків О.І.Лободіна.

Ще не так давно сорти вики ярої (селекціонер В.І.Сидорчук) Білоцерківської станції займали 80 % площі цієї культури в Україні.

Не дивно: науковці станцій, інші учасники виїзного засідання Вченої ради з великим інтересом оглядають польові досліді, знайомляться з лабораторними дослідженнями. Багатьох із них пов'язують спільні наукові пошуки, зокрема в царині селекції цукрових буряків за програмою «Бетакрос».

Гості - хоча тут вони й не перший раз - в захопленні від селекційних і насінницьких посівів власних сортів господарів озимої пшениці, вики ярої. Приємні враження залишилися в усіх нас від дослідних полів з цукровими буряками, від стаціонарних дослідів з проблем землеробства. Попри несприятливі погодні умови, зокрема довготривалу посуху, у дослідях та виробничих посівах завдяки застосуванню сучасної агротехніки забезпечено добрий ріст і розвиток рослин цукрових буряків та інших сільськогосподарських культур.

У пленарній частині викликали дискусію доповіді заступника директора з наукової роботи інституту В.Л.Курила про стан виконання програм наукових досліджень та зав. лабораторії насінництва і насінництва В.Л.Дороніна про стан і перспективи розвитку насінництва цукрових буряків в Україні.

Як було відзначено в доповідях і заключному слові директора ІБКЦБ, керівника програм досліджень академіка М.В.Роїка, незважаючи на скрутні економіко-фінансові умови в країні, низький рівень бюджетного фінансування науки у 2012 році, обсяг селекційних робіт з цукровими буряками, зерновими, зернобобовими і круп'яними культурами на дослідно-селекційних станціях інституту не зменшився, а навпаки по деяких культурах навіть зріс. Уже в поточному році до Реєстру сортів рослин України занесено 4 гібриди цукрових буряків селекції ІБКЦБ, а 2 гібриди цукрових буряків, створених спільно з російськими селекціонерами, районовано в Росії.

У задовільному стані знаходяться теоретичні дослідження з біотехнології, агротехнології, гербології, агрохімії та інших галузей науки. Проте було відмічено, що з інноваційної діяльності можна вважати роботу колективу інституту недостатньою. Повільно впроваджуються завершені наукові розробки інституту у виробництво. Тому на засіданні ради прийнято рішення про необхідність активізувати інноваційну діяльність наукових підрозділів інституту, посилити популяризацію наукових досягнень, звернувши особливу увагу на інформаційно-рекламну роботу, проведення днів поля на базі демонстраційних дослідів, що закладені на всіх дослідно-селекційних станціях, та ін.

Вчена рада ухвалила: необхідно провести реформування стаціонарних дослідів на дослідно-селекційних стан-

ціях з урахуванням сучасних вимог щодо забезпечення збалансованого землекористування, охорони та підвищення родючості ґрунтів, провести пошукові дослідження з біологічних способів захисту рослин від шкідників і хвороб.

На засіданні ради прийнята низка рішень щодо ефективного використання виділеного у 2012 р. із землекористування ДПДГ «Саливонківське» «Дослідного поля ІБКіЦБ», - у першу чергу для проведення пошукових науково-дослідних робіт, розмноження цінних селекційних ліній цукрових буряків, насіння і садивного матеріалу нових інтродукованих біоенергетичних рослин, закладки плантацій цих культур як демонстраційного полігону, а також для відпрацювання нових елементів біоадаптивної технології вирощування цукрових буряків та інших біоенергетичних культур.

На засіданні Ради визначено шляхи відновлення насінництва цукрових буряків в Україні. Передбачено: підготувати пропозиції Мінагрополітики України

щодо удосконалення державного регулювання ринку насіння та нормативно-правової бази селекції і насінництва цукрових буряків, організації чіткого контролю і координації діяльності суб'єктів насінництва та захисту вітчизняного насінневого ринку, механізму регулювання цін на на-

та гібридів інших культур. Наголос зроблено на необхідності організації в структурних підрозділах інституту виробництва насіння і садивного матеріалу нових біоенергетичних культур, зокрема міскантусу, світчграсу, салікса, енергетичної тополі. Вчена рада зобов'язала

сіння цукрових буряків тощо. Запропоновано організувати дві вертикально-інтегровані конкурентоспроможні селекційно-насіннєві структури за участю державного та приватного капіталу за схемою: «вирощування насіння – передпосівна підготовка – споживання насіння».

Не залишилися поза увагою Вченої ради й питання щодо розмноження сортів

всі дослідно-селекційні станції та дослідні господарства вести насінництво зернових і зернобобових культур вищих репродукцій тільки тих сортів, які створені в мережі наукових установ ІБКіЦБ та в інших наукових установах-оригінаторах НААН. Крім того, дослідно-селекційним станціям-оригінаторам сортів зернових, зернобобових та круп'яних культур, відпуск насіння розсадників розмноження I та II років, супереліти дозволено проводити тільки науковим установам НААН, за межами академії - відпускати тільки насіння еліти.

Виконання рішень виїзного засідання Вченої ради Інституту сприятиме успішному завершенню завдань програм наукових досліджень і впровадженню у виробництво отриманої наукової продукції.

3 ПРИЦІЛОМ У МАЙБУТНЄ

В Інституті біоенергетичних культур і цукрових буряків працює багато молодих науковців та аспірантів. Розвитку їхніх талантів всебічно сприяють досвідчені вчені на чолі з директором цієї установи — академіком Національної академії аграрних наук М.В.Роїком.

Нещодавно в Інституті проходила всеукраїнська науково-практична конференція «Новітні технології вирощування сільськогосподарських культур», яку ініціювали молоді науковці. Було запрошено понад сто гостей, серед яких — світила сільськогосподарської науки не лише з України, а й з Росії та Білорусі. По суті, відбувся своєрідний обмін досвідом, зокрема щодо вирощування нових біоенергетичних культур.

Кожен молодий науковець працює у своєму напрямку. Так, скажімо, старший науковий співробітник Юлія Кравченко досліджує, як питома маса насіння впливає на продуктивність цукрових буряків. Вона довела, що, використовуючи для сівби насіння цієї культури з високою питомою масою при сприятливих ґрунтово-кліматичних та агротехнічних умовах, можна досягти врожайності коренеплодів до 550 центнерів з гектара. Причому з високим умістом цукру. Цікава тема у завідувача сектору селекції нових біоенергетичних культур Леоніда Костоґриза «Вплив гібридизації цукрових буряків зі столовими на якість насіння». Він проаналізував, яке гібридне насіння за показником схожості перевищує інше гібридне або, навпаки, поступається за схожістю. Щоб у майбутньому відібрати для вирощування найкраще.

Інформаційними технологіями у точному землеробстві займається Олег Присяжнюк, впливом ембріологічних параметрів насінини на схожість цукрових буряків — Оксана Чередничок, впливом системи удобрення в сівзімні на врожай та якість зерна озимої пшениці — Володимир Власенко, продуктивністю цукрових буряків при використанні регулятора росту Грейнактив-С — Олександр Половинчук. Наполегливо працює над темою «Якісний та надійний спосіб контролювання рослин ваточника сирійського» Світлана Хом'юк.

ПРО НАС ПИШУТЬ

Майже всіх молодих науковців зацікавили нові біоенергетичні культури, зокрема міскантус, просо лозовидне, сімнадцять різновидів енергетичної верби. Переробляючи їх на гранули, можна взимку спокійно опалювати великі приміщення підприємств та установ. Це виходить удвічі дешевше, ніж користуватися природним газом.

— Які проблеми найбільше нині хвилюють? — запитує голову ради молодих учених Олега Присяжнюка.

— За останні двадцять років не оновлювалося обладнання наших лабораторій, через що ми не можемо, скажімо, оперативно провести дослідження культури: генно модифікована вона чи ні. Або вирішити багато інших питань. З цими негараздами стикаємося не тільки ми, а й більшість інститутів НААНУ. Друга проблема — брак доступного житла. Хай і зарплати у них невисокі, але молоді науковці могли б брати його у кредит, який виплачували б протягом десяти-двадцяти років. Це значно стримало б відтік молоді не тільки із Національної академії аграрних наук, а й узагалі з усіх науководослідних інститутів.

А ще молодих учених непокоїть те, що вітчизняний аграрний сектор розвивається якось стрибкоподібно: то утворюється надлишок, то дефіцит продукції, ціни то піднімаються, то падають. І хоча, здається, перейшли до ринкової економіки, ціни держава все-таки повинна регулювати. Так, скажімо, нинішнього року різко подешевів цукор. Як наслідок, багато господарників хотіли відмовитися від сівби цукрових буряків. Про ці та інші проблеми галузі молоді вчені відверто заявили на науково-практичній конференції.

Молодим властивий оптимізм. Не виняток й Інститут біоенергетичних культур і цукрових буряків. Тут вірять, що настане час, коли рухати науку вперед буде значно легше, а український національний виробник отримає гідні умови для праці й належний захист.

МИКОЛА ЮРЧИШИН.

м. Київ. Джерело: «Сільські вісті» за № 68 (2012р.)